

ARKADIUSZ CZWOŁEK ▶

Uniwersytet Mikołaja Kopernika w Toruniu

Nowe otwarcie w polityce Litwy wobec Białorusi?

Relacje litewsko-białoruskie po 2006 r.

Abstract

In the first half of 1990s, Lithuanian–Belarusian relationships were characterised by their low intensity. This situation remained unchanged also when Alexander Lukashenko came to power in Belarus in 1994. Lithuania and Belarus followed a completely different course in their political, economic and military integration. The European and Atlantic course won in the Lithuanian politics, while in the Belarusian politics the Eastern direction prevailed. After presidential elections in 2001, bilateral relations in Belarus were frozen. Only in 2007 there was a convergence of Lithuanian and Belarusian interests, when increasing Russian influence started to pose a threat to their sovereignty. There was a new opening in Lithuanian policy towards Belarus. Political and economic cooperation tightened. An extent of Lithuanian investments in Belarus also increased. Belarus has played an increasingly important role in Lithuanian politics. Lithuania also acts as a mediator in a conflict between Belarus and EU. Both countries also criticised Russian involvement in the Ukrainian conflict. In the nearest future, further development of economic and political cooperation between these two countries should be expected.

Keywords: Lithuania, Belarus, EU, political and economic cooperation, investments, energy

Абстракт

В первой половине 90. годов XX века литовско-белорусские отношения характеризовались не очень значительной интенсивностью. Такое положение дел не изменил также приход в 1994 году к власти в Беларуси Алек-

сандра Лукашенко. Литва и Беларусь выбрали совсем разные направления политической, экономической и военной интеграции. В литовской политике победило евроатлантическое направление, а в белорусской – восточное. После президентских выборов в Беларуси в 2001 году наступил период приостановки двухсторонних отношений. Лишь в 2007 году наступило сближение литовских и белорусских интересов, когда растущее российское влияние начало создавать угрозу их суверенитету. Имеет место новое открытие в политике Литвы к Беларуси. Расширяются политические и экономические отношения. Также увеличивается размер литовских инвестиций в Беларусь. В литовской политике Беларусь играет все более значительную роль. Литва также выполняет роль медиатора в конфликте Беларуси с ЕС. Оба государства критически отнеслись к участию России в украинском конфликте. В ближайшей перспективе следует ожидать расширения экономического и политического сотрудничества обеих государств.

Ключевые слова: Литва, Беларусь, ЕС, политическое и экономическое сотрудничество, инвестиции, энергетика

Wstęp

W okresie ZSRR, Białoruś i Litwa funkcjonowały jako dwie sąsiadujące ze sobą republiki radzieckie. Rozpad ZSRR spowodował głębokie zmiany pod względem geopolitycznym w rejonie Europy Środkowo-Wschodniej. W wyniku przemian politycznych po 1989 r. wykształciły się dwa niepodległe państwa: Litwa oraz Białoruś. Początkowe relacje pomiędzy obydwojma państwami kształtowały się nienajlepiej, na co wpływ miały nieuregulowane kwestie z czasów ZSRR. Głównym punktem spornym był przebieg granicy litewsko-białoruskiej. Konflikt miał podłoże historyczne. W wyniku agresji ZSRR na Polskę w 1939 r. i aneksji jej wschodnich terytoriów obszar Białoruskiej Socjalistycznej Republiki Radzieckiej (BSRR) powiększył się o ponad 100 tys. km² i 4,7 mln ludności. W październiku 1939 r. rząd radziecki przekazał Litwinom Wilno i okręg wileński, wchodzący wcześniej w skład II Rzeczypospolitej. Terytorium te planowano początkowo przekazać BSRR. W listopadzie 1940 r. Józef Stalin podjął decyzję o wyodrębnieniu z BSRR kolejnego terytorium o powierzchni 2,6 tys. km² i dołączeniu go do Litewskiej Socjalistycznej Republiki Radzieckiej (LSRR). Działania władz radzieckich z trudem zostały zaakceptowane przez elity białoruskie, a w 1990 r., gdy Litwa podjęła de-

cyzję o ogłoszeniu suwerenności, władze białoruskie wystąpiły z żądaniem zwrotu spornych terytoriów. Na początku lat 90. XX w. Białoruś jeszcze kilkakrotnie wysuwała pretensje terytorialne do pogranicza litewskiego, ale ostatecznie obydwie strony uregulowały sporne kwestie do końca 1994 r. Na początku stycznia 1995 r. Litwa i Białoruś ratyfikowały porozumienie o granicy państwowej. W tym okresie negatywny wpływ na obustronne relacje miały także spory historyczne, dotyczące m.in. prawa do spuścizny po Wielkim Księstwie Litewskim. Poprawa relacji litewsko-białoruskich nastąpiła dopiero w 1995 r., gdy podpisano „Umowę między Republiką Litewską i Republiką Białoruś o dobrym sąsiedztwie i współpracy” (Mironowicz, 2013, s. 47–49; 1999, s.117; Czachor, 2011, s. 47–51; Malak, 2003, s. 111–113; Wierzbicki, 2007, s. 314; P. Eberhardt, 1993, s. 26–27; Iwanow, 1995, s. 85–90).

Relacje polityczne

Po wygraniu wyborów prezydenckich w 1994 r. Aleksandr Łukaszenka dążył do znormalizowania relacji z najbliższymi sąsiadami. Na poprawę stosunków białorusko-litewskich wpłynęło uregulowanie kwestii spornych, w tym statusu elektrowni atomowej w Ignalinie. Pod koniec lat 90. XX w. Litwa podjęła decyzję o przystąpieniu do Paktu Północnoatlantyckiego. Od samego początku białoruski prezydent pozostawał zdecydowanym przeciwnikiem rozszerzenia wpływów NATO na państwa Europy Środkowo-Wschodniej. Pod wpływem Rosji Aleksandr Łukaszenka wystąpił z koncepcją utworzenia z Europy Środkowo-Wschodniej strefy bezatomowej i zdemilitaryzowanej. Chociaż białoruski prezydent ustosunkował się negatywnie do pomysłu przystąpienia Litwy do Sojuszu Północnoatlantyckiego, obustronne relacje białorusko-litewskie nadal były poprawne. Nawet pogłębiająca się izolacja międzynarodowa Białorusi nie wpłynęła na zmianę stanowiska Litwy wobec najbliższego sąsiada. Kolejne sankcje Zachodu wobec Białorusi nie powstrzymały dialogu Litwy z Białorusią. W swojej polityce zagranicznej Litwa zdecydowała się na kontynuowanie pragmatycznego dialogu z Białorusią, ponieważ odnosiła realne korzyści ze współpracy gospodarczej z białoruskim reżimem. Szczególnego znaczenia nabierała rosnąca wymiana handlowa oraz zwiększający się tranzyt

towarów białoruskich przez terytorium litewskie. Mniejszą intensywnością natomiast charakteryzowały się relacje polityczne, ponieważ Litwa nie uznała wyników referendum konstytucyjnego na Białorusi w 1996 r. oraz powołanego na jego podstawie nowego parlamentu (Mironowicz, 2013, s. 90–92; Русакович, 2003, s. 42–47).

Pod koniec lat 90. XX w. Litwa i Białoruś wybrały zupełnie różne kierunki integracji. Litwa dążyła do zbliżenia ze strukturami zachodnimi (NATO, UE), natomiast Białoruś pogłębiała współpracę polityczną, gospodarczą oraz wojskową z Rosją oraz uczestniczyła w kolejnych rosyjskich dwóchstronnych i wielostronnych projektach integracyjnych (Stowarzyszenie Białorusi i Rosji, Związek Białorusi i Rosji, Państwo Związkowe Białorusi i Rosji, Wspólnota Niepodległych Państw, Układ o Bezpieczeństwie Zbiorowym etc.). Chociaż obydwie państwa wybrały inne modele integracji, ich relacje nadal pozostawały poprawne. Pogarszające się stosunki Białorusi ze strukturami zachodnimi wpłynęły na ewolucję jej polityki zagranicznej. Chociaż wektor wschodni nadal dominował w polityce zagranicznej Białorusi, Aleksandr Łukaszenka podjął działania mające na celu polepszenie relacji z państwami Europy Zachodniej. Pogłębiająca się izolacja międzynarodowa Białorusi przekreśliła te plany. Pod koniec lat 90. XX w. Białoruś przedstawiła nową koncepcję bezpieczeństwa regionalnego. Jednym z jej podstawowych założeń było utworzenie tzw. „pasa dobrosąsiedztwa”, który miał otaczać Białoruś. W nowej strategii władze Białorusi położyły silny nacisk na rozwój przyjaznych relacji z najbliższymi sąsiadami, aby państwo nie znalazło się w „szarej strefie bezpieczeństwa” między krajami należącymi do NATO z jednej strony, a Rosją z drugiej strony. W koncepcji „pasa dobrosąsiedztwa” silny nacisk położono na poprawę relacji z państwami bałtyckimi. Szczególną rolę odgrywała tutaj Litwa i Łotwa, z którymi Białoruś miała wspólną granicę. Za pogłębieniem współpracy Białorusi z Litwą i Łotwą przemawiało nie tylko najbliższe sąsiedztwo, ale również wspólne interesy polityczne oraz gospodarcze. Białoruś oczekiwała od państw bałtyckich poparcia jej polityki na arenie międzynarodowej. W założeniach dyplomacji białoruskiej państwa bałtyckie miały pełnić rolę pośrednika pomiędzy Białorusią a strukturami zachodnimi. Ścisła współpraca gospodarcza Białorusi z państwami bałtyckimi miała swoją długą tradycję. Dodatkowo Litwa i Łotwa stanowiły dla Białorusi dogodny szlak tranzytu jej towarów na rynki europejskie. Ważną rolę

pełniła również współpraca kulturalna. Na terytorium państw bałtyckich mieszkała liczna diaspora białoruska, a przedstawiciele mniejszości litewskiej, łotewskiej i estońskiej byli reprezentowani na terytorium Białorusi. Państwa bałtyckie i Białoruś były również zainteresowane pogłębianiem współpracy w sferze ekologicznej. Z drugiej strony Białoruś obawiała się wystąpienia obiektywnych trudności, które mogły jej uniemożliwić realizację koncepcji „pasa dobrosąsiedztwa”. Jednym z poważniejszych zagrożeń w przypadku Litwy pozostawały jej plany integracji ze strukturami zachodnioeuropejskimi oraz ograniczone kontakty polityczne (Konończuk, 2007, s. 6–15; Czachor, 2011, s. 103–106; Халиманович 2003, s. 55–60).

W latach 2002–2006 dochodzi do zamrożenia relacji białorusko-litewskich. Obydwa państwa zaczynają się oddalać od siebie w sensie geopolitycznym, a obustronne relacje polityczne charakteryzują się niskim stopniem intensyfikacji. Głównym powodem pogorszenia obustronnych stosunków były plany Litwy wstąpienia do Sojuszu Północnoatlantyckiego. Podczas praskiego szczytu NATO w listopadzie 2002 r. podjęto decyzję o poszerzeniu Sojuszu Północnoatlantyckiego. Do podjęcia rozmów akcesyjnych zaproszono siedem państw – Bułgarię, Estonię, Litwę, Łotwę, Rumunię, Słowację oraz Słowenię. Działania Litwy spotkały się z ostrą krytyką białoruskiego reżimu. Dodatkowo Łukaszenka oskarżył Litwę, Polskę oraz Ukrainę o wspieranie białoruskiej opozycji politycznej i szkolenie jej w celu dokonania przewrotu konstytucyjnego w kraju. Ostra antynatowska retoryka białoruskiego prezydenta spowodowała faktycznie zamrożenie relacji białorusko-litewskich. W propagandzie białoruskiej Litwę przedstawiano jako sojusznika USA. Obustronne stosunki komplikowało również przystąpienie Litwy do UE. Łukaszenka zaczął traktować Litwę jako część wrogiego Zachodu i wykonawcę polityki Brukseli wobec Białorusi. Nowym punktem zapalnym okazał się pomysł wybudowania przez Litwę w bezpośredniej bliskości granicy białoruskiej składu odpadów radioaktywnych, pozostałych po zakończeniu eksploatacji ignalińskiej elektrowni atomowej. Pod koniec 2005 r. Białoruś i Rosja przeprowadziły manewry wojskowe w pobliżu granicy litewskiej i łotewskiej, co obydwie państwa bałtyckie oceniły jako bezpośrednie zagrożenie dla ich bezpieczeństwa (Górka-Winter 2002, s. 701; Мельянцов, Казакевич, 2008, s. 56–60).

Chociaż w latach 2002–2006 stosunki polityczne Białorusi z Litwą straciły swoją wcześniejszą dynamikę, przechodząc nawet w fazę ochłodze-

nia obustronnych relacji, zupełnie inaczej kształtowała się współpraca gospodarcza obydwóch państw. W tym okresie wymiana handlowa pomiędzy Białorusią i Litwą zwiększyła się prawie dwukrotnie z 366, 1 mln USD w 2002 r. do 603 mln USD w 2006 r. W sferze gospodarczej współpraca obydwu państw miała charakter pragmatyczny, a bliskie sąsiedztwo sprzyjało jej poszerzaniu. W optyce białoruskiej Litwa stanowiła ważny kierunek tranzytu jej towarów do państw zachodnioeuropejskich, natomiast zyski z transportu towarów białoruskich stanowiły poważną pozycję w budżecie litewskim. Zarówno na Białorusi, jak i na Litwie działały silne grupy lobbystów, którym zależało na rozwoju współpracy gospodarczej. Rysem charakterystycznym relacji białorusko-litewskich po 1989 r. pozostawała bliska współpraca gospodarcza, przy nienajlepszych niekiedy relacjach politycznych (Мельянцов, Казакевич, 2008, s. 68).

Relacje pomiędzy Litwą a Białorusią do 2006 r. pozostawały faktycznie zamrożone. Litwa prowadziła wobec Białorusi politykę dwutorowości. Z jednej strony władze litewskie negatywnie oceniały reżim Łukaszenki i wspierały białoruską opozycję polityczną, z drugiej krytykowały UE za nieskuteczną politykę restrykcji oraz izolację międzynarodową Mińska. Po nierywalizacyjnych wyborach prezydenckich w 2006 r. na Białorusi, UE rozszerzyła sankcje wizowe wobec reżimu, obejmując nimi początkowo 31 osób. Zamrożono również aktywa zagraniczne kilkudziesięciu urzędnikom odpowiedzialnym za represje wobec uczestników protestów powyborczych. Po wyborach prezydenckich w 2006 r. relacje UE z Białorusią pozostawały napięte. W UE rozważano przyjęcie kolejnych sankcji wobec Białorusi, tym razem gospodarczych. Pod koniec 2006 r. UE przedstawiła zupełnie nową strategię postępowania wobec reżimu. W dokumencie „Co Unia może dać Białorusi” zaoferowano pakiet pomocowy w ramach Europejskiej Polityki Spójności. Początkowo Łukaszenka zbagatelizował nową propozycję unijną. Nowy białorusko-rosyjski konflikt gazowy zmusił Łukaszenkę do poszukiwania porozumienia z UE. Z kolei politycy unijni dalszą izolację białoruskiego reżimu politycznego ocenili jako nieskuteczną. W 2008 r. UE podjęła decyzję o ograniczeniu sankcji wizowych wobec Białorusi. W zamian UE oczekiwała od Białorusi częściowej liberalizacji systemu politycznego. Chociaż z perspektywy czasu nowa strategia unijna okazała się zupełnie błędna, pozwoliła na chwilową normalizację stosunków UE z Białorusią. Aktywność dyplomacji unijnej wzrosła wobec Bia-

łorusi po ataku rosyjskim na Gruzję w 2008 r. W UE pojawiły się obawy, że Białoruś może spotkać podobny scenariusz. Aby temu zapobiec, objęto Białoruś nową inicjatywą unijną, programem Partnerstwa Wschodniego (Czwołek, 2013, s. 744–759; Dumała, 2009, s. 280–287).

Zmiana polityki UE wobec Białorusi sprzyjała ponownemu zbliżeniu stanowisk Białorusi i Litwy. W 2006 r. Litwa sprzeciwiła się na forum unijnym cofnięciu Białorusi czasowego dostępu do ogólnych preferencji handlowych UE. Gest ten doceniła dyplomacja białoruska. W białoruskich prozeźmowych mediach zmienił się ton wypowiedzi na temat Litwy. Dodatkowo Litwa podjęła się roli adwokata Białorusi na forum unijnym. Zmiana klimatu politycznego skutkowałą poszerzeniem współpracy politycznej oraz gospodarczej. Inicjatywa poprawy obustronnych relacji pojawiła się, gdy Rosja zagroziła Białorusi podwyżką cen gazu ziemnego oraz wycofaniem się z dalszego subsydiowania jej gospodarki. Był to jeden z najpoważniejszych konfliktów politycznych pomiędzy Białorusią a Rosją na przestrzeni ostatnich lat. W konsekwencji tych wydarzeń Białoruś podjęła decyzję o poprawie relacji z UE. W 2008 r. Litwa wyraźnie wsparła pomysł włączenia Białorusi do Partnerstwa Wschodniego. Zagrożony odcięciem tanich dostaw rosyjskich surowców energetycznych Łukaszenka rozpoczął poszukiwanie alternatywnych źródeł dostaw ropy naftowej. Wśród potencjalnych dostawców znaleźli się Wenezuela i Iran. Białoruś nie dysponowała bezpośrednim dostępem do morza, aby tankowce z ropą naftową mogły ją dostarczyć do jej rafinerii. W takiej sytuacji pozostawało przywiezienie zakontraktowanej ropy naftowej do jednego z najbliższych sąsiadów Białorusi, który posiadał port morski, a następnie przetransportowanie jej na terytorium białoruskie. Białoruś rozpatrywała przynajmniej kilka alternatywnych lokalizacji. Wśród nich znalazły się porty bałtyckie oraz ukraiński w Odessie. Na początku 2007 r. litewski prezydent Valdas Adamkus zaoferował Białorusi, aby rolę tę pełnił port kłajpedzki. Inicjatywa ta spotkała się ze zrozumieniem strony białoruskiej. Współpraca w tej dziedzinie mogła przynieść wymierne korzyści obydwóm państwom. Białoruś uzyskiwała szansę zmniejszenia swego uzależnienia od rosyjskiej ropy naftowej oraz możliwość sprzedaży swoich produktów naftowych na rynku litewskim. Z kolei Litwa mogła liczyć na poważne dochody budżetowe z tranzytu wenezuelskiej ropy naftowej. W tym okresie także Litwa znajdowała się w skomplikowanej sytuacji energetycznej, ponieważ prak-

tycznie nie posiadała własnych surowców energetycznych i zdecydowaną większość zapotrzebowania pokrywała eksportem. Prawie 70% energii litewskiej wytwarzano z rosyjskiej ropy i gazu ziemnego. Rosyjsko-białoruska wojna gazowa zagrażała bezpieczeństwu dostaw tego surowca na Litwę, gdyż przesyłano go tranzytem przez terytorium białoruskie. Pod koniec 2006 r. Litwa zdecydowała się sprzedać polskiemu Orlenowi swoją rafinerię w Możejkach. Z ofertą jej kupna wystąpiła również Rosja, ale nie przejęła pakietu kontrolnego litewskiego koncernu. Ostatecznie rafineria w Możejkach trafiła w ręce polskiego potentata paliwowego, a Rosja wstrzymała dostawy ropy naftowej rurociągiem „Przyjaźń” do rafinerii litewskiej. Działania Rosji mogły zagrozić dostawom produktów naftowych na rynek litewski. Propozycja litewska złożona stronie białoruskiej w sprawie tranzytu ropy wenezuelskiej przez jej terytorium mogła zniwelować te niebezpieczeństwo, ponieważ Białoruś w zamian za zgodę litewską na transport ropy naftowej zwiększyłaby sprzedaż swoich produktów naftowych na rynek litewski (Мельянцов, Казакевич, 2008, s. 64).

Po 2007 r. nastąpiło zbliżenie interesów litewskich i białoruskich, ponieważ obydwa państwa czuły się zagrożone rosnącymi wpływami Rosji. W tym okresie wyraźnie pogorszyły się stosunki Litwy i Białorusi z Rosją, co sprzyjało poprawie obustronnych relacji litewsko-białoruskich. Dodatkowo obydwa państwa stanęły przed podobnymi wyzwaniem w polityce energetycznej. Najpoważniejszym problemem gospodarki litewskiej i białoruskiej było uzależnienie od dostaw surowców energetycznych z jednego źródła. Po 1989 r. Rosja zachowała dominującą pozycję głównego eksportera ropy naftowej i gazu ziemnego do obydwu państw. Problemy sektora energetycznego na Litwie pogłębiały się po wstąpieniu do UE. W traktacie akcesyjnym Litwa zobowiązała się do likwidacji przestarzałej Ignalińskiej Elektrowni Atomowej, która wytwarzała 28% energii krajowej. Wygaszenie poradzieckiej siłowni atomowej pogłębiłoby problemy litewskiego rynku energetycznego, ponieważ należało zwiększyć rolę węglowodorów, a te głównie importowano z Rosji. Wyjściem z sytuacji było poszukiwanie alternatywnych dostawców surowców energetycznych. Litwa pragnęła zainteresować tymi projektami nie tylko pozostałe państwa bałtyckie. Ważną rolę w tych planach odgrywała Białoruś. Kryzys gazowy pomiędzy Białorusią i Rosją wpłynął na decyzję władz białoruskich poszukiwania alternatywnych wobec rosyjskich dostawców surowców. W tym samym cza-

sie Białoruś i Litwa podjęły decyzję o zwiększeniu dywersyfikacji źródeł energii oraz zmniejszeniu uzależnienia energetycznego od Rosji. Wspólne interesy w polityce energetycznej pozwoliły zbliżyć stanowiska obydwu państw oraz rozszerzyć perspektywy współpracy. Obydwa państwa posiadały pewne wspólne doświadczenia w tej sferze. W czerwcu 2010 r. premierzy Litwy i Białorusi powołali międzyrządową grupę roboczą ds. współpracy gospodarczej w energetyce. W 2010 r. Białoruś rozpoczęła sprowadzać drogą morską ropę naftową z Wenezueli przez jeden z portów ukraińskich, a następnie po rektyfikacji eksportowała ją na rynek ukraiński. Jako drugi alternatywny szlak dla transportu wenezuelskiej ropy naftowej Białoruś wybrała port w Kłajpedzie. Pod koniec 2010 r. podpisano w tej sprawie umowę białorusko-litewską. Kontrakt z Litwą obejmował przeładowanie 5 mln ton wenezuelskiej ropy naftowej przez port kłajpedzki w ciągu dwóch lat, a następnie jej tranzyt przez terytorium litewskie do rafinerii w Nowopołocku. Dla władz litewskich współpraca w tej kwestii z Białorusią przynosiła wymierne korzyści gospodarcze, a Białorusi pozwalała zmniejszyć stopień uzależnienia energetycznego od partnera rosyjskiego. Litwa zaproponowała Białorusi również współpracę w sektorze gazowym. W celu uniezależnienia się od dostaw rosyjskiego gazu Litwa rozpoczęła prace nad projektem budowy terminalu LNG w Kłajpedzie, którym próbowała zainteresować również Białoruś (Czwołek, 2014, s. 101; OSW, 2010; Rzeczpospolita, 2010).

Ścisłe powiązania gospodarcze obydwu państw determinowały ich współpracę na niwie politycznej. W 2009 r. z wizytą na Litwie przebywał Aleksander Łukaszenka, a 2010 r. do Mińska w przededniu wyborów prezydenckich przyjechała prezydent Litwy Dalia Grybauskaitė. Były to pierwsze wizyty na tak wysokim szczeblu od wielu lat. Głównym powodem zacieśnienia ponownie relacji były głównie względy gospodarcze. Światowy kryzys gospodarczy doprowadził do załamania wymiany handlowej obydwu państw, które znalazły się w dość trudnej sytuacji gospodarczej. Podjęcie dialogu politycznego służyło głównie poprawie relacji gospodarczych. Nieprzypadkowo inicjatywa zaproszenia Aleksandra Łukaszenki wyszła z litewskich kręgów biznesowych. Głównym animatorem tych działań był przewodniczący Konfederacji Przemysłowców Litwy, a także właściciel firm przeładunkowych w porcie kłajpedzkim Bronislovas Lubys, który przekonał litewskich polityków do poprawy stosunków

z Białorusią. Aleksandr Łukaszenka podczas wizyty w Wilnie w 2009 r. nieprzypadkowo wymienił Litwę jako najważniejszego partnera gospodarczego Białorusi. Prezydent białoruski zaproponował partnerom litewskim zakup akcji rafinerii Naftan, zakładów Polimir oraz wspólną budowę jednego z bloków przyszłej elektrowni atomowej w Ostrowcu. Także Litwie zależało na poprawie relacji z Białorusią, o czym świadczyły działania podjęte przez Dalię Grybauskaitė. Litewska prezydent odmówiła przyjęcia rodzin zaginionych białoruskich opozycjonistów. W kolejnych latach wielokrotnie wypowiadała się krytycznie o białoruskiej opozycji politycznej, chociaż na forum unijnym konsekwentnie opowiadała się za demokracją Białorusi. Ta dwuznaczna postawa pozwalała litewskiej prezydent zachować swoją pozycję na forum unijnym, a jednocześnie ułatwiała poprawę relacji z Białorusią. Dalia Grybauskaitė podchodziła pragmatycznie do swoich relacji z Łukaszenką. Z punktu widzenia interesów litewskich najważniejsze okazało się poszerzanie współpracy gospodarczej z Białorusią, a nie aktywne popieranie opozycji białoruskiej. W kolejnych latach litewska prezydent wielokrotnie publicznie wyrażała swoją niechęć do białoruskich opozycjonistów. Jej priorytetem pozostawała poprawa relacji z Białorusią, a nie wsparcie opozycji białoruskiej. Swój wyjazd do Wilna w 2009 r. Łukaszenka zamienił w propagandowy sukces. Z kolei przyjazd Dalii Grybauskaitė do Mińska w przededniu nowych wyborów prezydenckich na Białorusi spotkał się nie tylko z ostrą krytyką na Litwie, ale również w szeregach opozycji białoruskiej. Zarzucono litewskiej głowie państwa wsparcie kandydatury Łukaszenki podczas nowych wyborów prezydenckich. Podczas wizyty w Mińsku Dalia Grybauskaitė zaoferowała pełnienie przez Litwę roli mediatora pomiędzy UE a Białorusią, co spotkało się z życzliwym przyjęciem Łukaszenki. Dodatkowo władze litewskie zdystansowały się w tym okresie od szerszego poparcia białoruskiej opozycji. Od tego czasu relacje białorusko-litewskie wyraźnie nabrały nowej dynamiki, o czym świadczyły nie tylko kolejne wizyty na wysokim szczeblu, ale także nowe inicjatywy polityczne oraz gospodarcze. Za zmianę polityki litewskiej wobec Białorusi odpowiadała Dalia Grybauskaitė, która dążyła z determinacją do poprawy stosunków z najbliższym sąsiadem. Także Białoruś wykazywała zainteresowanie poprawieniem relacji z Litwą, oczekując od partnera litewskiego wsparcia na forum unijnym. Kryzys gospodarczy w 2008 r. na Białorusi oraz nienajlepsze relacje z Moskwą skłoniły

Aleksandra Łukaszenkę do poszukiwania porozumienia z UE. Działania te mogła wesprzeć Litwa jako państwo członkowskie UE. Wsparcie Dalii Grybauskaitė było tym cenniejsze, że pełniła wcześniej funkcję komisarza UE. Pomoc litewska nie została obwarowana zbyt mocnymi warunkami. Litwa oczekiwała głównie spełnienia przez Białoruś oczekiwań społeczności międzynarodowej w kwestii liberalizacji systemu politycznego, nie stawiając szczegółowych wymagań wobec białoruskiego reżimu. Po 2010 r. Litwa poszerzyła ofertę współpracy z Białorusią o kwestie polityczne, wychodząc poza wąskie ramy współpracy gospodarczej (Hyndle-Hussein, 2010; Łukasik, 2011).

Po 2010 r. następuje nowe otwarcie w polityce Litwy wobec Białorusi. Pogłębieniu ulegają relacje polityczne i gospodarcze. Poszukuje się również współpracy w innych dziedzinach, m.in. w nauce, czy też w kulturze. Priorytetem pozostaje rozwój współpracy gospodarczej, która determinuje relacje polityczne. Obydwie gospodarki są ściśle ze sobą powiązane. Litwa dysponuje rozbudowaną infrastrukturą portową i kolejową, dzięki której Białoruś sprzedaje na rynki światowe swoje główne produkty eksportowe, wyroby przemysłu chemicznego oraz petrochemicznego. Z tej współpracy wymierne korzyści uzyskują obydwa państwa. Wpływy z tranzytu białoruskich towarów stanowią poważną pozycję w budżecie litewskim. Z kolei Białoruś uzyskuje tani dostęp do transportu morskiego i możliwość sprzedaży swoich towarów na rynkach zagranicznych. Przystąpienie Białorusi do Unii Celnej, Wspólnej Przestrzeni Gospodarczej, a następnie Unii Euroazjatyckiej otworzyło przez Litwę nowe perspektywy handlowe. Po 2010 r. zauważalne jest zwiększenie poziomu inwestycji litewskich na Białorusi. Pogłębieniu ulega również białorusko-litewska współpraca gospodarcza. Podwaliny pod nowe otwarcie w polityce Litwy wobec Białorusi zostały położone w latach 2009–2010. Chociaż w późniejszym okresie występowały sytuacje kryzysowe, Litwa i Białoruś dążyły konsekwentnie do polepszenia w obustronnych relacjach (Kłosiński, 2013a).

Poważnym wyzwaniem dla relacji litewsko-białoruskich okazały się wybory prezydenckie w 2010 r. na Białorusi. Ich niedemokratyczny charakter i masowe represje powyborcze wobec opozycji postawiły Litwę w skomplikowanej sytuacji. Chwilowemu załamaniu uległa litewska polityka pogłębiania relacji z Białorusią. Prezydent Dalię Grybauskaitė skrytykowano na forum unijnym za podejmowane przez nią wysiłki na rzecz zbliżenia Bia-

łorusi z UE. Po wyborach prezydenckich na Białorusi w 2010 r., ponownie uległy zamrożeniu relacje na linii Bruksela-Mińsk. Litwa skrytykowała nierywalizacyjny charakter wyborów prezydenckich na Białorusi w 2010 r. oraz potępiła masowe represje powyborcze. Władze Litwy negatywnie oceniły również zamknięcie przez reżim białoruski biura OBWE w Mińsku. Pogorszenie relacji politycznych nie zahamowało pogłębiania współpracy gospodarczej pomiędzy obydwojoma państwami. Już w lutym 2011 r. podpisano kolejne porozumienia dotyczące zwiększenia bezpośrednich inwestycji litewskich na terytorium Białorusi. Prezydent Dalia Grybauskaitė nie podjęła żadnych działań, aby zablokować pogłębiającą się białorusko-litewską współpracę gospodarczą. W styczniu 2011 r. Litwa przyjęła przewodnictwo w OBWE. Kanałami dyplomatycznymi próbowała ponownie zainicjować dialog polityczny Białorusi ze strukturami międzynarodowymi. Już w maju 2011 r. Litwa zdecydowanie sprzeciwiła się wprowadzeniu przez UE sankcji ekonomicznych wobec Białorusi, chociaż nie protestowała przeciwko unijnym sankcjom wizowym wobec osób odpowiedzialnych za represje powyborcze w 2010 r.. W tej pierwszej kwestii Litwa konsekwentnie podtrzymywała swoje stanowiska przez kolejne lata, ponieważ obawiała się retorsji gospodarczych ze strony Białorusi wobec firm litewskich działających na jej terytorium. Nadal Dalia Grybauskaitė negatywnie wyrażała się o opozycji białoruskiej, a fakt aresztowania przez władze białoruskie Aleksandra Bialackiego i niejasna rola Litwy (a także Polski) w tym wydarzeniu pogłębiły nieufność białoruskich opozycjonistów do prezydent litewskiej. Wydaje się, że Dalia Grybauskaitė była skłonna poświęcić wcześniejsze dobre relacje Litwy ze środowiskami demokratycznymi na Białorusi, aby nie pogorszyć relacji politycznych i gospodarczych swego kraju z reżimem białoruskim. Z drugiej strony Wilno, obok Warszawy, było jednym z głównych miejsc działalności białoruskiej emigracji politycznej. Władze litewskie wspierały funkcjonowanie Europejskiego Uniwersytetu Humanistycznego, a w stolicy litewskiej działały liczne organizacje pozarządowe, wspierające demokratyzację Białorusi. Wielokrotnie Litwa podejmowała działania na forum unijnym na rzecz uwolnienia i rehabilitacji białoruskich więźniów politycznych (Naviny.by, 2010b; 2011a; 2011b; 2012c).

Po 2010 r. władze Litwy starały się nie eskalować konfliktu z Białorusią, chociaż nie brakowało punktów spornych czy też sytuacji kryzysowych

w obustronnych relacjach. Nie wpływały one jednak negatywnie na ich współpracę polityczną i gospodarczą. Wystarczy przeanalizować wydarzenia wokół budowy elektrowni atomowej w Ostrowcu etc. Co pewien czas pojawiające się incydenty w obustronnych relacjach (niewpuszczenie w 2011 r. dziennikarzy litewskiej telewizji LTV na Białoruś; kwestie kolejek na przejściach granicznych; tzw. pluszowy desant – przelot nad terytorium litewskim szwedzkiego samolotu i zrzucenie nad Mińskiem maskotek w obronie wolności słowa; atak na ambasadę litewską w 2012 r.; afery szpiegowskie; odmowa wpuszczenia obserwatorów litewskich na wybory parlamentarne w 2012 r., świńska grypa etc.), są później łagodzone. Obydwie strony wyraźnie dążyły do zachowania dotychczasowego *status quo*. Po 2010 r. Litwa i Łotwa należały do grona państw unijnych, które najszybciej nawiązały poprawne relacje z Białorusią. Politycy litewscy podjęli działania mające na celu reaktywowanie dialogu UE z Białorusią. Władze Litwy oceniały dalszą izolację międzynarodową Białorusi jako nieskuteczną, wspierając równocześnie aktywnie udział tego państwa w nowej inicjatywie unijnej – Partnerstwie Wschodnim. Litwa wypowiadała się pozytywnie w sprawie uproszczenia reżimu wizowego z Białorusią oraz dążyła do podpisania z nią umowy o małym ruchu przygranicznym. Gesty Litwy były doceniane przez władze białoruskie, o czym świadczyły kolejne deklaracje o pogłębianiu współpracy politycznej oraz gospodarczej. Wydaje się, że Litwinom zbyt mocno zależy na pogłębieniu współpracy z Białorusią. Wystarczy wspomnieć o kontrowersyjnym raporcie litewskiego eurodeputowanego Justasa Paleckisa z 2013 r., w którym stwierdzono fakt poprawy sytuacji w zakresie ochrony praw człowieka na Białorusi, chociaż nie dokonały się poważniejsze zmiany w tej dziedzinie. Sprawozdanie Paleckisa i zawarte w nim wezwanie do zmiany polityki UE wobec Białorusi, doskonale wpisywało się w dotychczasową strategię działań elit litewskich wobec najbliższego sąsiada. Cały czas Litwa sprzeciwiała się zaostrzeniu sankcji unijnych wobec Białorusi. W opinii prezydent Dali Grybauskaitė nowe restrykcje unijne wobec Białorusi mogły spowodować jej zupełne przejście pod wpływem rosyjskie (Naviny.by, 2012a; 2012b; 2012d).

Na początku 2013 r. Białoruś rozpoczęła próby wznowienia dialogu z UE i wyjścia z izolacji międzynarodowej. W styczniu 2013 r. odbyły się oficjalne konsultacje białorusko-litewskie dotyczące przyszłego szczytu Partnerstwa Wschodniego w Wilnie. Podczas białorusko-litewskiego fo-

rum gospodarczego w Kłajpedzie w kwietniu 2013 r. spotkali się premierzy Białorusi i Litwy Michał Miasnikowicz i Algirdas Butkevičius. Obydwie strony wyraziły nadzieję na poprawę relacji pomiędzy Białorusią a UE w okresie przewodnictwa Litwy w Unii Europejskiej w drugiej połowie 2013 r. Nieprzypadkowo Białoruś wybrała Litwę na mediatora w jej konflikcie ze strukturami unijnymi. Władze litewskie wielokrotnie podkreślały potrzebę normalizacji stosunków pomiędzy UE a Białorusią, sprzeciwiając się nakładaniu nowych unijnych sankcji ekonomicznych wobec najbliższego sąsiada. Z kolei strona białoruska liczyła, że Litwa będzie zainteresowana doprowadzeniem do przełomu w relacjach białorusko-unijnych, aby pokazać swoją skuteczność w polityce zagranicznej podczas swego przewodnictwa w UE. Łukaszenka podczas rozmów z partnerem litewskim próbował rozgrywać czynnik współpracy gospodarczej, aby zintensyfikować dialog Litwy z pozostałymi państwami unijnymi w kwestii zakończenia izolacji międzynarodowej Białorusi. Nieprzypadkowo w tym czasie Białoruś zaktywizowała swoją politykę wobec UE. Nienajlepsze relacje z Rosją skłoniły Białoruś do podjęcia dialogu ze strukturami unijnymi. Białoruś podjęła działania w celu aktywizacji swojej działalności w Partnerstwie Wschodnim. Nigdy celem Aleksandra Łukaszenki nie było wstąpienie do UE. Białoruski prezydent oczekiwał głównie poszerzenia unijnego wsparcia finansowego dla swojej przestarzałej gospodarki. Wyjście z izolacji międzynarodowej wzmocniłoby również pozycję Białorusi wobec Rosji. Dla Aleksandra Łukaszenki poza dyskusją pozostawały kwestie liberalizacji systemu politycznego, a zależało mu wyłącznie na pogłębieniu współpracy gospodarczej z państwami unijnymi (Kłosiński, 2013b; Naviny.by, 2013a).

Pierwsza połowa 2013 r. charakteryzowała się intensyfikacją kontaktów białorusko-litewskich na wysokim szczeblu. Litwa zaangażowała się poważnie w proces poprawy relacji Białorusi z UE, pogłębiając równocześnie współpracę gospodarczą z partnerem białoruskim. Gesty te doceniła strona białoruska, o czym świadczyła zmiana retoryki Aleksandra Łukaszenki wobec Litwy. W swoich wypowiedziach białoruski prezydent wyrażał nadzieję na poprawę relacji swego państwa ze strukturami unijnymi. Poprawienie klimatu politycznego pomiędzy Litwą a Białorusią sprzyjało pogłębieniu współpracy gospodarczej. Nieprzypadkowo w 2013 r. wymiana handlowa pomiędzy obydwojema państwami osiągnęła jeden z najwyższych

poziomów, przekraczając kwotę 1,5 mld USD. Te strategiczne partnerstwo przynosiło wymierne korzyści obydwóm stronom. Litwa cały czas demonstrowała swoje zainteresowanie poprawą relacji Białorusi z UE. Pośrednictwo Litwy nie doprowadziło do przełomu w relacjach unijno-białoruskich. W październiku 2013 r. Rada UE przedłużyła o rok sankcje wobec Białorusi, obejmujące zakaz podróżowania i zamrożenie aktywów 232 osobom i 25 przedsiębiorstwom. Podczas szczytu Partnerstwa Wschodniego w listopadzie 2013 r. zawarto jedynie z Białorusią układ o rozpoczęciu negocjacji w sprawie ułatwień wizowych i umów o readmisji. Przedmiotem rozmów unijno-białoruskich nie była kwestia podpisania umowy o stowarzyszeniu z UE, ponieważ strona białoruska nie wyrażała zainteresowania jej podpisaniem. W szczycie Partnerstwa Wschodniego w Wilnie w 2013 r. uczestniczył szef białoruskiej dyplomacji Uładzimir Makiej. Litwa przekonała pozostałe państwa unijne do zaproszenia przedstawiciela władz białoruskich i zdjęcia z niego unijnych sankcji wizowych. Szczyt Partnerstwa Wschodniego w Wilnie w 2013 r. nie przyniósł przełomu w relacjach białorusko-unijnych. Chociaż Białoruś wyrażała zainteresowanie współpracą we wszystkie sferach Partnerstwa Wschodniego, w jej przypadku rezultaty szczytu Partnerstwa Wschodniego w Wilnie okazały się więcej niż skromne. Po jego zakończeniu UE nadal prowadziła politykę „krytycznego zaangażowania” wobec Białorusi, ponieważ nie zaszły poważniejsze zmiany w postępach jej demokratyzacji. Z kolei Litwa nie zrezygnowała z pełnienia roli mediatora w konflikcie na linii UE–Białoruś. Chociaż Litwa nie odniosła sukcesu w próbach zbliżenia Białorusi z UE, jej wysiłki zostały docenione przez partnera białoruskiego. O porażce Litwy zdecydowało głównie stanowisko Białorusi, która nie zgodziła się na liberalizację swojego systemu politycznego. Litwa spodziewała się takiego rezultatu swoich działań dyplomatycznych. Z punktu widzenia jej interesów najważniejsze było pogłębianie współpracy gospodarczej z partnerem białoruskim. Jej zaangażowanie w zakończenie konfliktu Białorusi z UE przysłoniło przed opinią międzynarodową fakt zacieśniania więzi gospodarczych z jej najbliższym sąsiadem. Chociaż podjęta przez Litwę gra wobec Białorusi była dwuznaczna moralnie, przynosiła jej wymierne korzyści gospodarcze. Z drugiej strony pozwalała Łukaszence szantażować Litwę osłabieniem więzi gospodarczych z jego krajem, jeżeli elity litewskie zdecydują się na przedefiniowanie swojej polityki wobec Białorusi. Pograżona w kryzysie

gospodarczym oraz zagrożona rosnącymi wpływami rosyjskimi Białoruś oczekiwała od Litwy pełnienia roli mediatora w swoim konflikcie z UE, w zamian proponując poszerzenie oferty współpracy gospodarczej z nią. Silne probiałoruskie lobby gospodarcze na Litwie wpływało na politykę swego państwa wobec partnera białoruskiego. Inwestorzy litewscy zdobywają coraz silniejszą pozycję gospodarczą na Białorusi, jednocześnie stając się zakładnikami w relacjach białorusko-litewskich. Już obecnie Łukaszenka wykorzystuje ten aspekt w rozmowach z Litwą. W kolejnych latach tendencja ta będzie się nasilać, o ile Litwa zdecyduje się na zmianę swojej polityki wobec Białorusi. Te wzajemne uwarunkowania współpracy zmuszają obydwa państwa do kontynuowania dialogu i poszerzania współpracy politycznej (Dudzińska, Dyner, 2013, s. 1–2; Naviny.by, 2013b; 2013d; Белорусский Партизан, 2013; Parlament Europejski, 2015).

Wybuch konfliktu rosyjsko-ukraińskiego nie wpłynął poważniej na relacje litewsko-rosyjskie, chociaż zaostrzyła się retoryka antynatowska Łukaszenki. Już od dłuższego czasu Litwa negatywnie oceniała, zagrażające jej bezpośrednio, rosnące wpływy rosyjskie u najbliższego sąsiada. W 2013 r. z zaniepokojeniem odnotowała plany rozmieszczenia nowej rosyjskiej bazy wojskowej na Białorusi, a później wspólne rosyjsko-białoruskie ćwiczenia wojskowe „Zachód 2013”. Z kolei Białoruś uważnie obserwowała podwyższoną aktywność Paktu Północnoatlantyckiego w państwach bałtyckich. Kryzys ukraiński wpłynął głównie na zmniejszenie białorusko-litewskiej wymiany handlowej. W sferze politycznej nie zaszły poważniejsze zmiany w obustronnych relacjach, chociaż Białoruś próbowała wykorzystać wojnę rosyjsko-ukraińską do normalizacji stosunków z UE. Litwa i Białoruś zajmowały podobne stanowisko wobec konfliktu ukraińskiego, oczekując jego szybkiego zakończenia. Obydwa państwa poparły zmiany polityczne zachodzące na Ukrainie, chociaż kierowały się różnymi intencjami. Białorusi zależało głównie na dalszym rozwoju współpracy gospodarczej z Ukrainą, Litwie na demokratyzacji Ukrainy. Ich celem pozostawało również osłabienie wpływów rosyjskich przy swoich granicach. Litwa nadal wyrażała zainteresowanie polepszeniem relacji UE z Białorusią, chociaż zachowywała krytyczne stanowisko wobec sytuacji politycznej w tym państwie i szans na jego demokratyzację (Charter 97, 2013; Tut.by, 2015a; 2015c).

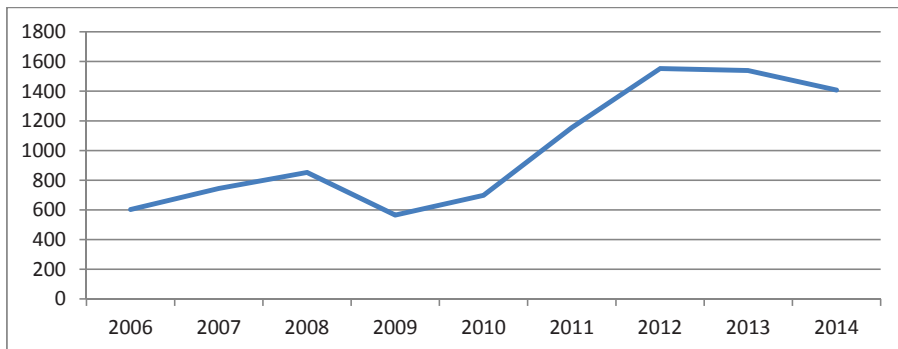
Współpraca gospodarcza

Wymiana handlowa. W ostatnich latach dynamika wymiany handlowej pomiędzy Litwą i Białorusią odnotowuje ciągły wzrost. W latach 2006–2008 wymiana towarowa wzrosła z 603 mln USD do 852,8 mln USD. Kryzys gospodarczy w 2009 r. spowodował załamanie wymiany handlowej do poziomu 565,6 mln USD. W latach 2010–2013 rósł dynamicznie obrót towarowy pomiędzy Litwą a Białorusią, a po 2013 r. jest widoczna wyraźna tendencja spadkowa (2010 r. – 698,3 mln USD, 2011 r. – 1,154 mln USD, 2012 r. – 1552,4 mln USD, 2013 r. – 1,539 mln USD, 2014 r. – 1,407 mld USD). Jest to wynikiem głównie konfliktu ukraińskiego. Ze statystyk wyraźnie wynika, że Litwa nie jest najważniejszym partnerem handlowym dla Białorusi. Białoruś najwięcej eksportuje swoich towarów do Rosji, Holandii, Niemiec, Wielkiej Brytanii oraz na Ukrainę. W 2013 r. na te pięć państw przypadało aż 73% eksportu białoruskiego. Od wielu lat pierwsze miejsce w eksporcie towarów białoruskich zajmuje Rosja (2010 r. – 39,37%; 2011 r. – 35,03%; 2012 r. – 35,41%, w 2013 r. – 45,26%). W 2013 r. Litwa w eksporcie białoruskich towarów uplasowała się na 5 miejscu, a w imporcie na 9 miejscu (Внешняя торговля, 2010, s. 34, 39; 2014, s. 41, 44; Tut. by, 2012).

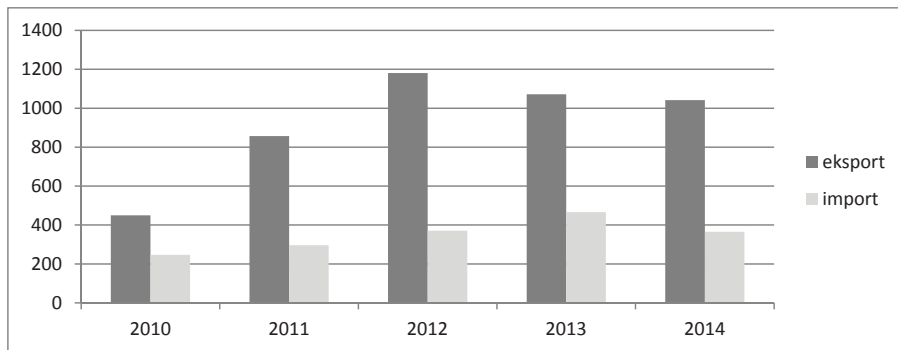
Zauważalny jest wzrost eksportu białoruskiego na Litwę oraz importu towarów litewskich na rynek białoruski. Białoruś eksportuje zdecydowanie więcej towarów na Litwę, niż Litwa na Białoruś. Po 2010 r. nie zmienia się zasadniczo struktura eksportu białoruskiego na Litwę. Białoruś sprzedaje partnerowi litewskiemu głównie produkty naftowe (w 2011 r. 32%, a 2013 r. 43% eksportu), produkty mineralne, różnego rodzaju wyroby stalowe, prąd elektryczny, maszyny rolnicze, olej słonecznikowy, warzywa i zamrożone owoce, sól etc. W 2009 r. eksport białoruski na Litwę wyniósł 362 mln USD, w 2010 r. – 450 mln USD, w 2011 r. – 857 mln USD, w 2012 r. – 1,1 mld USD, a w 2013 r. – 1,072 mld USD. Najbardziej kryzysowy okazał się 2014 r., gdy eksport białoruski wyniósł 1,042 mld USD. Mniejszą dynamikę wykazuje natomiast import towarów litewskich na Białoruś: w 2009 r. – 195 mln USD, w 2010 r. – 247 mln USD, w 2011 r. – 296 mln USD, w 2012 r. – 371 mln USD, w 2013 r. – 466,4 mln USD, a w 2014 r. 365,2 mln USD. Białoruś kupuje na Litwie głównie osprzęt elektryczny,

ciężarówki, pasze, cement, artykuły papiernicze oraz konstrukcje metalowe (Внешняя торговля, 2014, s. 125–127, 232–234; Tut.by, 2015b).

Wykres 1. Białorusko-litewska wymiana handlowa w latach 2006–2014 (w mln USD)

Źródło: *Внешняя торговля*, 2010, s. 34, 39; 2014, s. 41, 44; *Беларусь в цифрах*, Минск 2015, s. 72.

Źródło: *Внешняя торговля*, 2014, s. 125–127, 232–234; *Беларусь в цифрах*, 2015, s. 72.

Usługi. W latach 2005–2011 czterokrotnie wzrósł udział usług pomiędzy Białorusią a Litwą, osiągając poziom 550 mln USD. Najważniejszą rolę w tym sektorze pełni transport oraz logistyka. Współpraca białorusko-litewska w tej sferze rozwija się dynamicznie. W 2000 r. w porcie kłaj-

pedzkim przeładowano 5 mln ton, a w 2012 r. już 13,5 mln ton towarów białoruskich, co stanowiło ok. 33% jego wszystkich obrotów. Białoruś eksportuje poprzez terminal kłajpedzki głównie nawozy potasowe, azotowe oraz mazut. W 2012 r. największy białoruski eksporter nawozów potasowych Belaruskali zakupił 30% udziałów w terminalu przeładunkowym w Kłajpedzie. Jest to największa białoruska inwestycja zagraniczna na terytorium państw członkowskich UE. Firma Grodno-Azot prowadziła negocjacje ze stroną litewską dotyczące utworzenia wspólnej firmy przeładunkowej w Kłajpedzie. Inwestycje białoruskie w port kłajpedzki mają charakter długofalowy. W 2005 r. koleje litewskie przewiozły 8,89 mln ton, a w 2012 r. 13,59 mln ton towarów białoruskich. W latach 2005–2012 tranzyt produktów białoruskich przez terytorium litewskie zwiększył się o ponad 50%. W 2012 r. koleje litewskie przewiozły 49,5 mln ton towarów. Udział ładunków białoruskich wyniósł w nich ok. 30%. Od wielu lat pogłębia się współpraca białorusko-litewska w transporcie. Białoruś traktuje Litwę jako dogodny szlak tranzytu swoich towarów na inne rynki światowe. Główną rolę odgrywa port w Kłajpedzie, gdzie są przeładowywane towary białoruskie. Firmy litewskie stosują konkurencyjne ceny dla przewozu ładunków białoruskich, gdyż port w Kłajpedzie jest zmuszony rywalizować z innymi portami bałtyckimi (m.in. na Łotwie i Estonii). Białoruś wielokrotnie odgrażała się Litwie przekierowaniem tranzytu swoich towarów do portów łotewskich i estońskich, jeżeli partner litewski zdecyduje się na podwyższenie stawek za ich transport. Powołanie Unii Euroazjatyckiej otworzyło przed Białorusią nowe perspektywy związane z tranzytem przez jej obszar towarów kazachskich do portu kłajpedzkiego oraz kaliningradzkiego. Także Rosja przewozi swoje towary do enklawy kaliningradzkiej przez terytorium białoruskie i litewskie. W 2013 r. z Kazachstanu i Rosji przewieziono do portu kłajpedzkiego tranzytem przez Białoruś ok. 5,2 mln ton towarów (11,17% tranzytu przez terytorium białoruskie). Podobnie Ukraina wywozi swoje towary do portu kłajpedzkiego z wykorzystaniem białoruskich szlaków transportowych. Dochody z tranzytu towarów białoruskich (kolej oraz port kłajpedzki) stanowią ok. 17% budżetu Litwy (Białoruś zawiąza je do ok. 30%). Obecnie w porcie kłajpedzkim najczęściej przeładowuje się towarów białoruskich. Od wielu lat kolej litewska i białoruska ściśle współpracują ze sobą, o czym świadczą kolejne zawierane porozumienia. Dzięki współpracy m.in. Białorusi, Litwy i Ukrainy zre-

alizowano projekt kolejowy „Viking”, łączący Morze Bałtyckie z Morzem Czarnym. Nowy szlak transportowy ułatwił przewóz kontenerów. Od listopada 2011 r. rozpoczął kursować pociąg kontenerowy („Saule”) na trasie Chiny–Kazachstan–Rosja–Białoruś–Litwa. W 2013 r. Litwa i Białoruś rozpoczęły negocjacje w sprawie otwarcia nowego połączenia kolejowego pomiędzy Mińskiem a Wilnem i Kownem. W wyniku podjętych rozmów zaczął kursować pociąg „Niemen” przeznaczony do przewożenia ciężarówek pomiędzy tymi krajami. Modernizowane są również tory kolejowe łączące obydwa państwa. Otworzono również nowe połączenia drogowe, rozbudowując system przejść granicznych. W latach 2007–2013 UE w ramach Europejskiego Instrumentu Sąsiedztwa i Partnerstwa przeznaczyła na rozwój współpracy transgranicznej Litwy, Łotwy i Białorusi sumę 41,7 mln euro. Część tej kwoty wykorzystywano na realizację wspólnych inwestycji białorusko-litewskich w transporcie lądowym. Litwa i Białoruś podejmują również działania w celu ożywienia żeglugi śródlądowej (Jurkowska, 2011, s. 197; Белорусский Партизан, 2014; Новости Беларуси, 2013a; 2013g; 2013h; Naviny.by, 2013e).

Inwestycje. W 2014 r. napływ inwestycji zagranicznych na Białoruś wyniósł 15,084 mld USD. Inwestycje litewskie odgrywają marginalną rolę w ogólnym bilansie inwestycji zagranicznych na Białorusi, ponieważ kształtują się na poziomie ok. 1–2%. W 2012 r. Białoruś i Litwa podpisały porozumienie o wzajemnej ochronie inwestycji. Mimo niewielkiej skali litewskich inwestycji na Białorusi, Litwa znajduje się w pierwszej dziesiątce największych inwestorów zagranicznych w tym kraju. W 2014 r. oprócz Rosji (41,6%) do grona największych zagranicznych inwestorów na Białorusi zaliczano m.in. Wielką Brytanię (18,6%), Holandię (13%), Cypr (6,2%), Austrię (3,5%), Niemcy (2,5%) oraz Litwę (1,59%). Podobnie wyglądała sytuacja w 2012 r. (Rosja – 46,7%; Wielka Brytania – 25,2%; Cypr – 6,4%; Austria – 4,0%; Holandia – 2,8%, Litwa – 1,2%). Po 2010 r. następuje lawinowy wzrost inwestycji litewskich na Białorusi. O ile w latach 2001–2010 litewscy inwestorzy ulokowali w gospodarce białoruskiej 150 mln USD, to w samym 2011 r. kwota ta wyniosła 111 mln USD, a w 2012 r. – 173 mln USD, w 2013 r. – 185 mln USD, a w 2014 r. – 240 mln USD. Inwestorzy litewscy zwiększają swoje zaangażowanie w gospodarce białoruskiej, ponieważ liczą na łatwiejszy dostęp do rynków Unii Euroazjatyckiej. Ska-

la inwestycji białoruskich na Litwie jest niewielka (w 2012 r. 1,3%), chociaż jest zauważalna tendencja wzrostowa: 2008 r. – 18,3 mln USD; 2009 r. – 9,5 mln USD; 2010 r. – 9,6 mln USD; 2011 r. – 37,8 mln USD; 2012 r. – 76, 83 mln USD; 2013 r. – 53 mln USD. Pogłębia się również współpraca gospodarcza pomiędzy regionami przygranicznymi (Инвестиции 2013, s. 104, 114–116; Белорусский Партизан, 2015; Belstat, 2015; b.r.; Новости Беларуси, 2012; Naviny.by, 2015).

Na Białorusi funkcjonuje obecnie ok. 500 firm litewskich, które inwestują głównie w sektorze budowlanym oraz w produkcję mebli i płyt. Z kolei na terytorium Litwy funkcjonuje ok. 250 przedsiębiorstw białoruskich. Z 12 największych litewskich przedsiębiorców, aż 7 prowadzi biznes na Białorusi i posiada tam swoje aktywa kapitałowe. M.in. litewski holding Capital City Grup inwestuje w budowę domów towarowych na Białorusi. Litewska firma Arivi planuje wybudowanie zakładu przetwórstwa mięsa indyka na Białorusi. Koszt inwestycji wyceniono na ok. 7 mln euro. Partnerem spółki Arivi został BPS – Sberbank, który wziął na siebie część ryzyka finansowego związanego z inwestycją. Spółka litewska Arivi zainwestowała na Białorusi w fabrykę Biovast, zajmującą się przetwarzaniem odpadów. Grupa Arivi planuje kupić i zmodernizować zakład produkcji proteiny w Białyniczach. W 2013 r. litewski potentat przemysłu meblowego firma VMG (Vakaru Medienos Grupe) zrealizowała we współpracy ze stroną białoruską największą inwestycję litewską w tym kraju na sumę 325 mln litów. W wolnej strefie gospodarczej Mogilew powstał kompleks przemysłowy VMG, gdzie produkuje się meble dla szwedzkiej spółki „Ikea”, przeznaczone na eksport do Rosji. Koncern Achema, należący do rodziny zmarłego w 2012 r. oligarchy litewskiego Bronislovasa Lubyasa, współpracuje z Biełnieftichem, pośrednicząc w tranzycie towarów białoruskich przez terytorium litewskie. Dodatkowo jest akcjonariuszem terminalu Klaipedos Nafta (m.in. biorącego udział w rozładunku wenezuelskiej ropy naftowej) oraz właścicielem kampanii KLASCO. Z kolei litewska kampania Norfa Mazmena zaangażowała się finansowo w budowę sklepów wielkopowierzchniowych oraz zakładu przeróbki warzyw na Białorusi. Litewska sieć budowlana OMA rozszerza swoje wpływy na rynku białoruskim. M.in. w 2012 r. postawiła trzy hipermarkety na Białorusi (Mohylew, Lida, Witebsk). W następnych latach spółka litewska planuje kolejne inwestycje tego typu we wszystkich miastach obwodowych. Z kolei spółka li-

tewska Capital City wybuduje w Mińsku centrum handlowo-rozrywkowe (koszt 70 mln euro). W 2013 r. spółka Euro Set Holding AG, której współwłaścicielem jest litewski biznesmen Andrius Urbonas, kupiła za 4,96 mln euro białoruski Eurobank. Litwa marginalnie uczestniczy w prywatyzacji białoruskich przedsiębiorstw, co wynika głównie z niechęci Białorusi do tej formy przekształceń własnościowych (Radio Belarus, 2014; WPHI w Mińsku, 2013; Новости Беларуси, 2011; 2013f; 2014a; Belapan, 2013).

Energetyka. W ostatnich latach największe kontrowersje pomiędzy Litwą i Białorusią wzbudzały białoruskie plany budowy elektrowni atomowej w Ostrowcu. Po długich negocjacjach w marcu 2011 r. Rosja i Białoruś podpisały porozumienie dotyczące budowy elektrowni atomowej, składającej się z dwóch bloków o łącznej mocy 2400 MW. Harmonogram prac przewidywał oddanie do eksploatacji pierwszego bloku o mocy 1200 MW w 2018 r., a drugiego w 2020 roku. Inwestycja jest finansowana z kredytów rosyjskich do wysokości 10 mld USD. Zgodnie z porozumieniem strona rosyjska pokryje 85% kosztów budowy elektrowni atomowej, a strona białoruska – 15%. Białorusko-litewski spór o elektrownię atomową w Ostrowcu miał głównie wymiar geopolityczny oraz ekonomiczny, chociaż najmocniej akcentowano wątek ekologiczny. W podobnym okresie Rosja, Litwa oraz Białoruś rozpoczęły forsować plany budowy swoich elektrowni atomowych w regionie. Od tego, które z wymienionych państw ukończy jako pierwsze budowę elektrowni atomowej, zależała przyszłość energetyczna regionu. W wymiarze gospodarczym państwo, które pierwsze zrealizowałoby inwestycje, mogłoby zagwarantować sobie monopol na handel taną energią elektryczną. Tym samym zdobyłoby przewagę geopolityczną i ekonomiczną nad pozostałymi sąsiadami, głównie państwami bałtyckimi. Litwa znalazła się w trudnej sytuacji, ponieważ po zamknięciu elektrowni atomowej w Ignalinie będzie zmuszona importować energię elektryczną ze Wschodu, dopóki nie powstanie most energetyczny łączący Litwę z resztą państw unijnych. Budowę pierwszego etapu polsko-litewskiego połączenia energetycznego zaplanowano w 2015 r., a drugiego etapu w 2020 r. Już od 2007 r. Litwa zastanawiała się nad planami budowy nowej elektrowni atomowej w Wisagini, w miejsce zamkniętej siłowni w Ignalinie. Chociaż pierwotnie planowano zrealizować inwestycje z udziałem partnerów regionalnych (m.in. z Polską), plany te zmieniły się w 2008 r., gdy nową prezydent

Litwy wybrano Dalię Grybauskaitė. Wtedy to rozpoczęto poszukiwać partnera strategicznego dla nowej siłowni atomowej. W 2011 r. przetarg wygrała japońska spółka „GE-Hitachi”, z którą podpisano umowę koncesyjną. Plany budowy Wisagińskiej Elektrowni Atomowej znajdują się dopiero w fazie początkowej, natomiast prace nad budową białoruskiej elektrowni atomowej są już zaawansowane. Po rezygnacji Rosji w 2014 r. z budowy elektrowni atomowej w Kaliningradzie poważnie liczyły się dwa projekty w regionie: białoruski (Ostrowiec) i litewski (Wisaginia). Aby opóźnić prace przy inwestycji białoruskiej, strona litewska w czerwcu 2011 r. złożyła skargę do Komitetu Wykonawczego Konwencji z Espoo i oskarżyła Białoruś o naruszenie zapisów konwencji Espoo, ponieważ w sporządzonym raporcie nie zamieściła całościowej oceny oddziaływania nowej siłowni na środowisko i nie przeprowadziła szerszych konsultacji społecznych w tej sprawie. Do tego typu działań Białoruś była zobowiązana jako sygnatariusz wspomnianej konwencji, w sytuacji gdy realizowana inwestycja w jednym państwie swoim zasięgiem obejmowała terytorium innego państwa (elektrownia w Ostrowcu jest zlokalizowana w pobliżu granicy litewskiej, ok. 50 km od Wilna). Dodatkowo Litwa zainteresowała problemem białoruskiej elektrowni atomowej Międzynarodową Agencję Energii Atomowej (MAEA). W czerwcu 2014 r. Białoruś zobligowano do zaproszenia misji Międzynarodowej Agencji Energii Atomowej, aby oceniła jej nową inwestycję. Białoruś starała się załagodzić konflikt wokół swojej nowej siłowni atomowej i zgodziła się na konsultacje z partnerem litewskim. Uzupełniła również ocenę oddziaływania elektrowni atomowej na środowisko naturalne. W 2014 r. negatywnie zrecenzował ją Komitet Wykonawczy Konwencji z Espoo, który zarzucił Białorusi niedopełnienie obowiązku rzetelnego poinformowania Litwy o projektowanej inwestycji. Nie wypracowano dotąd kompromisu satysfakcjonującego obydwie strony. Spór wokół elektrowni atomowej w Ostrowcu stanowi obecnie jeden z najpoważniejszych problemów w relacjach białorusko-litewskich, chociaż nie wpływa negatywnie na pogłębienie współpracy gospodarczej. Nie brakuje jednak pomniejszych konfliktów. W 2012 r. Litwa oskarżyła Białoruś o spadek poziomu wody w rzece Niemen, co miało wiązać się z budową grodzieńskiej elektrowni wodnej. Z tymi zarzutami nie zgodziła się strona białoruska (Sidorkiewicz, 2015, s. 116–122; Tarasiewicz, 2013a; 2013b; Naviny.by, 2012e; 2014; Wyganowski, 2012; Ex-press, 2013).

W ostatnich latach Litwa próbowała zainteresować Białoruś projektem budowy terminalu LNG w Kłajpedzie. Mimo początkowych deklaracji przystąpienia do projektu, Białoruś oficjalnie wycofała się z jego realizacji z powodów ekonomicznych. Oprócz względów finansowych na decyzje partnera białoruskiego w tej sprawie wpłynęły naciski ze strony Rosji, która broniła swojej monopolistycznej pozycji głównego dystrybutora gazu ziemnego na Białorusi. Pod koniec 2014 r. Litwa oddała do użytku swój pierwszy gazoport, a w perspektywie jest budowa kolejnego terminalu gazowego. Firmy litewskie włączyły się w modernizację białoruskiej energetyki. Grupa „Modus” planuje wybudowanie elektrowni solarnej o wartości 10 mln euro w rejonie miadzielskim. Od 2008 r. Litwa prowadzi negocjacje z Ukrainą w sprawie zakupu energii elektrycznej i przesyłu jej tranzytem przez terytorium litewskie. W „Państwowym programie rozwoju białoruskiego systemu energetycznego do 2016 r.” założono zwiększenie eksportu energii energetycznej w ilości 3–5 mld kWh rocznie. Białoruś jako jednego z jej potencjalnych odbiorców rozpatruje Litwę. W ostatnich latach Białoruś importowała nieznaczne ilości energii elektrycznej z Litwy, jak i eksportowała do litewskiego partnera. Niepowodzeniem zakończyły się projekty tranzytu na Litwę energii z Ukrainy przez Białoruś, na czym szczególnie zależało partnerowi litewskiemu (Новости Беларуси, 2013b; Naviny.by, 2010a).

Turystyka

Jedną z ważniejszych sfer współpracy białorusko-litewskiej pozostaje turystyka. W 2011 r. w celach turystycznych odwiedziło Litwę 368 tys. Białorusinów, o 26 % więcej niż w roku poprzednim, a w 2012 r. – 380 tys. Białorusinów. Białoruś i Litwa realizują wspólne inwestycje w infrastrukturę turystyczną. Część inwestycji sfinansowano z Europejskiego Instrumentu Sąsiedztwa i Partnerstwa na lata 2007–2013. W ostatnich czasach Litwa otworzyła nowe centra wizowe na Białorusi, aby ułatwić rozwój turystyki z tym państwem (Новости Беларуси, 2013c; 2013d; НПИ-ПРБ, 2013; WPFI w Wilnie, b.r.).

Współpraca naukowa i kulturalna

W 2008 r. Białoruś i Litwa podpisały umowę międzyrządową dotyczącą współpracy w sferze nauki i technologii. W jej wyniku powołano Białorusko-Litewskie Centrum Innowacji. W latach 2011–2012 zrealizowano 19 wspólnych projektów naukowo-technicznych w dziedzinie nanotechnologii, genetyki, laserów, ekologii i ochrony środowiska, mikrobiologii, medycyny, energetyki, nauk społecznych i humanistycznych. Na ten cel wydano 0,5 mln USD. W 2013 r. Litwa i Białoruś podpisały porozumienie w sprawie współpracy w sferze technologii komunikacyjnych i informacyjnych. W latach 2013–2015 zaplanowano realizację kolejnych kilkunastu projektów naukowo-technicznych, m.in. w takich sferach, jak medycyna, poszukiwanie niekonwencjonalnych złóż gazu ziemnego, rozwój biotechnologii etc. Białoruś wykorzystuje doświadczenia litewskie w informatyce, medycynie, biotechnologii, aby zmodernizować swoją przestarzałą gospodarkę. Dynamicznie rozwija się również współpraca litewsko-białoruska w sferze kultury (Новости Беларуси, 2014b; 2013e).

Podsumowanie

W najbliższych latach należy oczekiwać pogłębienia współpracy gospodarczej Litwy z Białorusią. Już w tej chwili gospodarki obydwu państw są ściśle powiązane. Litwa odnosi wymierne korzyści finansowe z tranzytu białoruskich towarów, a Białoruś uzyskuje możliwość sprzedaży swoich wyrobów na rynki światowe. Nie tylko zwiększa się wymiana handlowa pomiędzy obydwooma państwami, ale rośnie również skala inwestycji. Kapitał litewski inwestuje coraz więcej na rynku białoruskim, stając się niejako zakładnikiem relacji litewsko-białoruskich. Wydaje się, że tego niebezpieczeństwa nie dostrzega w pełni strona litewska. Chociaż Białoruś jest dla Litwy naturalnym rynkiem ekspansji gospodarczej, ponieważ konkurencja zagranicznych podmiotów gospodarczych jest o wiele słabsza niż na rynkach unijnych, Łukaszenka ściśle wiąże kwestie współpracy politycznej ze współpracą gospodarczą. Pogorszenie relacji politycznych wpłynie bezpośrednio na sytuację inwestorów litewskich na Białorusi. Już obecnie Łukaszenka szantażuje stronę litewską przekierowaniem tranzytu swoich

towarów do innych państw bałtyckich. W polityce litewskiej Białoruś odgrywa coraz poważniejszą rolę. Litwie zależy na pogłębianiu relacji politycznych i gospodarczych z Białorusią, ponieważ zależy jej na pełnieniu roli regionalnego lidera. Podjęła się również roli pośrednika w relacjach Białorusi z UE. W swojej polityce Litwa podchodzi pragmatycznie do problemu przestrzegania praw człowieka na Białorusi. Chociaż nie akceptuje obecnego systemu politycznego na Białorusi, nie przeszkadza to jej w pogłębianiu współpracy politycznej i gospodarczej z reżimem białoruskim. Najtrudniejszym elementem współpracy litewsko-białoruskiej są kwestie energetyczne, nie wpływają jednak one na pogorszenie klimatu politycznego. W najbliższej perspektywie należy oczekiwać pogłębienia współpracy obydwu państw, mimo wybrania przez nie innych kierunków integracji politycznej, gospodarczej oraz wojskowej.

Bibliografia

- Белорусский Партизан. (2013, 14 czerwca). *Литва и Латвия лоббируют Макея*. Pobrane z <http://www.belaruspartisan.org/politic/234874/>
- Белорусский Партизан. (2014, 16 grudnia). *Началась модернизация железной дороги из Литвы в Беларусь*. Pobrane z <http://www.belaruspartisan.org/life/289352/>
- Белорусский Партизан. (2015, 11 lutego). *За 2014 год иностранные инвестиции в Беларусь увеличились менее чем на 1%*. Pobrane z <http://www.belaruspartisan.org/economic/295040/>
- Belapan. (2013, 12 czerwca). *Белорусский посол в Литве обсудил возможности сотрудничества литовского концерна „Ахема групп” с белорусскими предприятиями*. Pobrane z http://belapan.com/archive/2013/06/12/eu_630339/
- Беларусь в цифрах*. (2015). *Статистический справочник*. Минск.
- Belstat. (2015, 3 kwietnia). *Инвестиции в Республику Беларусь из-за рубежа*. Pobrane z http://belstat.gov.by/ofitsialnaya-statistika/otrasli-statistiki/finansy/osnovnye-pokazateli-za-period-s-___-po-_____gody_11/inostrannye-investitsii-v-respubliku-belarus/
- Belstat. (b.r). *Структура инвестиций, поступивших от иностранных инвесторов в реальный сектор экономики Республики Беларусь в 2014 году, по основным странам-инвесторам*. Pobrane z http://belstat.gov.by/ofitsialnaya-statistika/otrasli-statistiki/finansy/graficheskii-material-grafiki-diagrammy_17/struktura-investitsii-postupivshih-ot-inostrannyh-investorov-v-realnyi-sektor-ekonomiki-respubliki-belarus-v-2013-godu-po-osnovnym-stranam-investoram/

- Внешняя торговля.* (2010). *Внешняя торговля Республики Беларусь. Статистический сборник.* Минск: Национальный статистический комитет Республики Беларусь.
- Внешняя торговля.* (2014). *Внешняя торговля Республики Беларусь. Статистический сборник,* Минск: Национальный статистический комитет Республики Беларусь.
- Czachor, R. (2011). *Polityka zagraniczna Republiki Białoruś w latach 1991-2011. Studium politologiczne.* Polkowice: Wydawnictwo Dolnośląskiej Wyższej Szkoły Przedsiębiorczości i Techniki.
- Charter 97. (2013, 27 czerwiec). *Минобороны Литвы: В политическом смысле авиабаза в Лиде — недобрососедский шаг.* Pobrane z <http://charter97.org/ru/news/2013/6/27/71330/>
- Czwołek, A. (2013). *Opozycja polityczna na Białorusi (1989–2010).* Gdańsk: Studio VP
- Czwołek, A. (2014). Perspektywy modernizacji białoruskiej energetyki w latach 2011–2016. *Nowa Polityka Wschodnia*, 1(6), s. 99–128.
- Халиманович, Н. (2003). Общая характеристика двусторонних отношений Беларуси со странами Балтии (1990–2002 гг.). *Белорусский журнал международного права и международных отношений*, 2, s. 55–60.
- Dudzińska, K., Dyer, A. M. (2013, 24 kwietnia). Perspektywy polityki UE wobec Białorusi podczas prezydentury Litwy. *Biuletyn PISM*, 41(1017), s. 1–2.
- Dumała, A. (2009). Stosunki Unii Europejskiej z Białorusią. W: I. Topolski (red.), *Białoruś w stosunkach międzynarodowych* (s. 275–302). Lublin: Wydawnictwo Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej.
- Eberhardt, P. (1993). *Polska granica wschodnia 1939–1945.* Warszawa: Wydawnictwo Editions Spotkania.
- Ex-press. (2013, 28 lipca). *Литва и Беларусь разошлись во взглядах на АЭС в Островце.* Pobrane z <http://nv-online.info/by/397/politics/66509/>
- Górka-Winter, B. (2002). Praski Szczyt NATO (21–22 listopada 2002 r.). *Biuletyn PISM*, 102, s. 701–704.
- Hyndle-Hussein, J. (2010, 27 październik). *Litwa konsekwentnie zacieśnia współpracę z Białorusią.* Pobrane z <http://www.osw.waw.pl/pl/publikacje/analizy/2010-10-27/litwa-konsekwentnie-zaciesnia-wspolprace-z-bialorusia>
- Инвестиции. (2013). *Инвестиции и строительство в Республике Беларусь,* Минск: Национальный статистический комитет Республики Беларусь.
- Iwanow, M. (1995). Sprawa przynależności Wilna i problemy narodowościowe na Białorusi. W: M. Giżejewski, T. Strzemborz (red.), *Społeczeństwo białoruskie, litewskie i polskie na ziemiach północno-wschodnich II Rzeczypospolitej (Białoruś Zachodnia i Litwa Wschodnia) w latach 1939–1941.* Warszawa: Instytut Studiów Politycznych PAN, s. 85–92.
- Jurkowska, B. (2011). *Unijne programy współpracy transgranicznej w latach 2007–2013 w państwach członkowskich i sąsiadujących z Unią Europejską. Studia Lubuskie.* T. VII, s. 185–205.

- Łukasik, J. (2011, 23 lipca). *Strategiczne partnerstwo. Litwa–Białoruś*. Pobrane z <http://blog.kurierwilenski.lt/samsel/2011/07/23/strategiczne-partnerstwo-litwa-bialorus/>
- Kłosiński, K. (2013a, 7 stycznia). *Skazani na współpracę. Uwarunkowanie relacji Litwy i Łotwy z Białorusią*. Pobrane z <http://www.osw.waw.pl/pl/publikacje/komentarze-osw/2013-01-07/skazani-na-wspolprace-uwarunkowania-relacji-litwy-i-lotwy>.
- Kłosiński, K. (2013b, 24 kwietnia). *Białoruś próbuje wznowić dialog z UE*. Pobrane z <http://www.osw.waw.pl/print/20892>
- Konończuk, W. (2007). *Fiasko integracji. WNP i inne organizacje międzynarodowe na obszarze poradzieckim 1991–2006*. Warszawa: Ośrodek Studiów Wschodnich.
- Malak, K. (2003). *Polityka zagraniczna i bezpieczeństwa Białorusi*. Warszawa: AON – Wydział Wydawniczy.
- Мельянцов, Д., Казакевич, А. (2008). Геополитический переворот: политика Минска в отношении Литвы и Украины после президентских выборов 2006. *Обзорение литовской внешней политики*, 20, s. 54–83.
- Mironowicz, E. (1999). *Białoruś*. Warszawa: Wydawnictwo Trio.
- Mironowicz, E. (2013). *Polityka zagraniczna Białorusi 1990–2010*. Białystok: Trans Humana.
- Naviny.by. (2010a, 28 czerwiec). *Беларусь и Литва планируют построить терминал по разжижению газа*. Pobrane z http://naviny.by/rubrics/economic/2010/06/28/ic_news_113_333932/
- Naviny.by. (2010b, 21 grudnia). *Литва поддерживает позицию ОБСЕ о недемократичности выборов в Беларуси*. Pobrane z http://naviny.by/rubrics/politic/2010/12/21/ic_news_112_357784/
- Naviny.by. (2011a, 4 stycznia). *Литовский министр: отношения с Минском – основной вызов, стоящий перед нашим председательством в ОБСЕ*. Pobrane z http://naviny.by/rubrics/politic/2011/01/04/ic_news_112_358673/
- Naviny.by. (2011b, 23 maja). *Литва выступает против введения экономических санкций в отношении Беларуси*. Pobrane z http://naviny.by/rubrics/politic/2011/05/23/ic_news_112_368425/
- Naviny.by. (2012a, 1 marca). *Литва завершила процедуры, необходимые для вступления в силу соглашения о малом приграничном движении*. Pobrane z http://naviny.by/rubrics/politic/2012/03/01/ic_news_112_388146/
- Naviny.by. (2012b, 5 marca). *Даля Грибаускайте: санкции толкают Беларусь в сторону России*. Pobrane z http://naviny.by/rubrics/politic/2012/03/05/ic_news_112_388379/
- Naviny.by. (2012c, 17 kwietnia). *МИД Литвы: вопрос о белорусских политзаключенных не снимается с повестки дня ЕС*. Pobrane z http://naviny.by/rubrics/politic/2012/04/17/ic_news_112_391486/
- Naviny.by. (2012d, 17 lipca). *Юкнявичене: литовские военные не зафиксировали нарушения литовско-белорусской границы шведским самолетом 4 июля*. Pobrane z http://naviny.by/rubrics/eu/2012/07/17/ic_news_627_397563/

- Naviny.by. (2012e, 16 sierpnia). *Минприроды Беларусі считае падзенне ўзроўня вады ў Немане естэсвенным*. Pobrane z http://naviny.by/rubrics/economic/2012/08/16/ic_news_113_399796/
- Naviny.by. (2013a, 18 stycznia). *Представители МИД Беларусі і Літвы абсудзілі ў Мінску пытанні «Восточнага партнёрства»*. Pobrane z http://naviny.by/rubrics/politic/2013/01/18/ic_news_112_409358/
- Naviny.by. (2013b, 29 marca). *Беларусь і Літва правелі міжмідовскія консультацыі*. Pobrane z http://naviny.by/rubrics/politic/2013/03/29/ic_news_112_413683/
- Naviny.by. (2013c, 2 kwietnia). *Грибаускайце: Літва імкнецца да канструктыўным адносінаў з суседзямі на еўрапейскіх прынцыпах*. Pobrane z http://naviny.by/rubrics/politic/2013/04/02/ic_news_112_413915/
- Naviny.by. (2013d, 16 kwietnia). *Беларусь плануе прарвацца ў ЕС праз Літву*. Pobrane z http://naviny.by/rubrics/eu/2013/04/16/ic_articles_627_181485/
- Naviny.by. (2013e, 16 kwietnia). *Объём грузоперевозок Литовских железных дорог в сообщении с Беларусью с 2005 года вырос более чем на 50%*. Pobrane z http://naviny.by/rubrics/economic/2013/05/02/ic_news_113_416035/
- Naviny.by. (2014, 10 czerwiec). *«Атомный» спор Беларусі і Літвы выйшаў на міжнародную арэну*. Pobrane z http://naviny.by/rubrics/society/2014/06/10/ic_articles_116_185755/
- Naviny.by. (2015, 16 marca). *Литовские инвестиции в Беларусь в 2014 году выросли*. Pobrane z http://naviny.by/rubrics/eu/2015/03/16/ic_news_627_455551/
- НПІ-ПРБ. (2013). *Об утверждении Соглашения между Правительством Республики Беларусь и Правительством Литовской Республики о сотрудничестве в области информационных и коммуникационных технологий и развития информационного общества*. Pobrane z <http://www.pravo.by/main.aspx?guid=3871&p0=I01200039&p1=1>
- Новости Беларусі. (2011, 27 czerwiec). *Литовские бизнесмены заинтересованы участвовать в приватизации в Беларусі*. Pobrane z http://www.belta.by/ru/all_news/economics/Litovskie-biznesmeny-zainteresovany-uchastvovat-v-privatizatsii-v-Belarusi_i_561000.html
- Новости Беларусі. (2012, 10 kwietnia). *Международный экономический форум Беларусі і Літвы дае солидный приток инвестиций – Дразжын*. Pobrane z http://www.belta.by/ru/all_news/economics/Mezhdunarodnyj-ekonomicheskij-forum-Belarusi-i-Litvy-daet-solidnyj-pritok-investitsij---Drazhin_i_594418.html
- Новости Беларусі. (2013a, 9 kwietnia). *БЖД намерена развивать контейнерные перевозки*. Pobrane z http://www.belta.by/ru/all_news/economics/BZhD-namerena-razvivat-kontrejlernye-perevozki_i_665519.html
- Новости Беларусі. (2013b, 11 kwietnia). *Строительство терминала в литовском порту для поставок сжиженного газа в Беларусь нецелесообразно*. Pobrane z http://www.belta.by/ru/all_news/economics/Stroitelstvo-terminala-v-litovskom-portu-dlja-postavok-szhizhennogo-gaza-v-Belarus-netseesoobrazno--Minenergo_i_630706.html

- Новости Беларуси. (2013с, 11 kwietnia). *В Литве сегодня начнут реализацию белорусско-литовского проекта по развитию туризма в приграничье*. Pobrane z http://www.belta.by/ru/all_news/society/V-Litve-segodnja-nachnut-realizatsiju-belorusko-litovskogo-proekta-po-razvitiju-turizma-v-prigranichje_i_640696.html
- Новости Беларуси. (2013d, 11 kwietnia). *Стивидорные компании Клайпедского порта готовы расширять сотрудничество с белорусскими партнерами*. Pobrane z http://www.belta.by/ru/all_news/society/V-Litve-segodnja-nachnut-realizatsiju-belorusko-litovskogo-proekta-po-razvitiju-turizma-v-prigranichje_i_640696.html
- Новости Беларуси. (2013e, 18 kwietnia). *Беларусь считает перспективным развитие сотрудничества с Литвой в сфере инноваций и ИТ*. Pobrane z http://www.belta.by/ru/all_news/economics/Belarus-schitaet-perspektivnym-razvitiesotrudnichestva-s-Litvoj-v-sfere-innovatsij-i-IT_i_631647.html
- Новости Беларуси. (2013f, 13 lipiec). *Литовская компания VMG намерена построить в Беларуси еще один индустриальный комплекс*. Pobrane z http://www.belta.by/ru/all_news/economics/Litovskaja-kompanija-VMG-namerena-postrojt-v-Belarusi-esche-odin-industrialnyj-kompleks_i_640758.html
- Новости Беларуси. (2013g, 9 września). *Беларусь планирует расширить свое присутствие в Клайпедском порту*. Pobrane z http://www.belta.by/ru/all_news/economics/Belarus-planiruet-rasshirjat-svoe-prisutstvie-v-Klajpedskom-portu--Drazhin_i_647432.html
- Новости Беларуси. (2013h, 9 października). *Железные дороги Беларуси и Литвы заключили два соглашения в ходе выставки „Транспорт и логистика”*. Pobrane z http://www.belta.by/ru/all_news/economics/Zheleznye-dorogi-Belarusi-i-Litvy-zakljuchili-dva-soglashenija-v-xode-vystavki-Transport-i-logistika_i_648598.html
- Новости Беларуси. (2014a, 17 luty). *В Минске подписаны меморандумы по инвестпроектам с участием Литвы на 130 млн. евро*. Pobrane z http://www.belta.by/ru/all_news/economics/V-Minske-podpisany-memorandумы-po-investproektam-s-uchastiem-Litvy-na-130-mln-evro_i_660206.html
- Новости Беларуси. (2014b, 11 września). *Дни культуры Беларуси в Литве открылись выставкой белорусских художников Парижской школы*. Pobrane z http://www.belta.by/ru/all_news/society/Dni-kultury-Belarusi-v-Litve-otkrylis-vystavkoj-beloruskich-xudozhnikov-Parizhskoj-shkoly_i_680105.html
- OSW. (2010, 13 października). *Kłajpeda przyjmie wenezuelską ropę dla Białorusi*. Pobrane z: <http://www.osw.waw.pl/pl/publikacje/analizy/2010-10-13/kłajpeda-przymie-wenezuelska-ropę-dla-białorusi>
- Parlament Europejski. (2015). *Partnerstwo Wschodnie*. Pobrane z http://www.europarl.europa.eu/ftu/pdf/pl/FTU_6.5.5.pdf
- Radio Belarus. (2014). *Litwa chciałaby większej aktywności inwestycyjnej białoruskich firm*. Pobrane z <http://www.radiobelarus.tvr.by/pl/content/litwa-chcialaby-wiekszej-aktywnosci-inwestycyjnej-bialoruskich-firm>
- Русакович, А. (2003). Основные проблемы взаимоотношений между Республикой Беларусь и Организацией Североатлантического Договора В 1990-х гг. *Белорусский журнал международного права и международных отношений*, 2, s. 42–50.

- Rzeczpospolita. (2010, 20 listopada). *Próbny przesył ropy dla Białorusi rurociągiem Odessa-Brody*. Pobrane z: <http://www.rp.pl/artykul/566925.html>
- Sidorkiewicz, K. (2015). *Bezpieczeństwo Polski i Litwy – wybrane obszary współpracy*. W: T. Ambroziak, A. Czwołek, S. Gajewski, M. Nowak-Paralusz (red.), *Solidarność a demokracja. 25 lat transformacji postkomunistycznej*, Toruń: Wydawnictwo Adam Marszałek, s. 110–123.
- Tarasiewicz, S. (2013a, 31 lipca). *Nowa elektrownia atomowa na Litwie?*. Pobrane z <http://www.kresy.pl/wydarzenia,gospodarka?zobacz/nowa-elektrownia-atomowa-na-litwie#>
- Tarasiewicz, S. (2013b, 21 sierpnia). *Atomówka w Ostrowcu: Litwa protestuje, Białoruś buduje*. Pobrane z <http://kurierwilenski.lt/2013/08/21/atomowka-w-ostrowcu-litwa-protestuje-bialorus-buduje/>
- Tut.by. (2012, 20 lutego). *В 2011 году основными торговыми партнерами Минска были Россия, Германия и Литва*. Pobrane z <http://news.tut.by/economics/275155.html>
- Tut.by. (2015a, 5 lutego). *МИД Литвы: ЕС снимет санкции с Беларуси только после освобождения политзаключенных*. Pobrane z <http://news.tut.by/politics/434449.html>
- Tut.by. (2015b, 23 kwietnia). *С начала года литовский экспорт в Беларусь уменьшился на 25%*. Pobrane z <http://news.tut.by/economics/445205.html>
- Tut.by. (2015c, 13 maja). *Беларусь и Литва акцентируют важность президентских выборов в Украине*. Pobrane z <http://news.tut.by/politics/398809.html>
- Wierzbicki, M. (2007). *Polacy i Białorusini w zaborze sowieckim. Stosunki polsko-białoruskie na ziemiach północno-wschodnich II RP pod okupacją sowiecką (1939–1941)*. Stowarzyszenie Kulturalne Fronda.
- WPHI w Wilnie. (b.r.). *Wiadomości gospodarcze z Litwy*. Pobrane z https://vilnius.trade.gov.pl/pl/Wiadomoscigospodarcze_z_Litwy_archiwum/article/detail,2719,Inwestycje.html
- WPHI w Mińsku. (2013, 12 lipca). *Białoruska spółka ZAO «Eurobank» została sprzedana szwajcarskiemu Euro Set Holding za 4,96 mln EUR*. Pobrane z https://minsk.trade.gov.pl/pl/aktualnosci/article/y,2013,m,7,a,37687,Bialoruska_spolka_ZAO_Eurobank_zostala_sprzedana_szwajcarskiemu_Euro_Set_Holding_za_496_mln_EUR.html
- Wyganowski, J. (2012, 14 maja). *Oddala się „w siną dal” budowa litewskiej elektrowni atomowej. Będzie referendum?*. Pobrane z <http://gigawat.info/artykul/items/oddala-sie-w-sina-dal-budowa-litewskiej-elektrowni-atomowej.html>